

Hægðatregða og niðurgangur

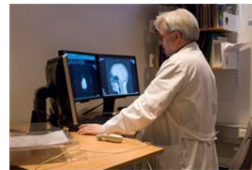
- lyfjatengd vandamál og lyfjameðferð

Perluginir

Pórunn K. Guðmundsdóttir
Klínískur lyfjafræðingur

Lyfjaþjónusta Landspítala
Krabbameinsþjónusta Landspítala
(11BC og 11EG)

1. nóvember 2022

UMHYGGJA • FAGMENNSKA • ÖRYGGI • FRAMÞRÓUN

Engin hagsmunatengsl

Yfirlit

Hægðatregða

- Lyf sem valda hægðatregðu
- Hægðalyf

Niðurgangur

- Lyf sem geta valdið niðurgangi
- Lyf við niðurgangi

Hægðir

Meltingarvegurinn

- tryggja vel
- meltingarensím
- losun úrgangsefna

Óeðlileg losun hægða

- einstaklingsbundið

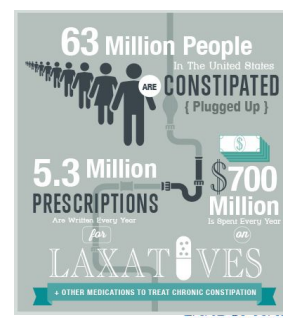
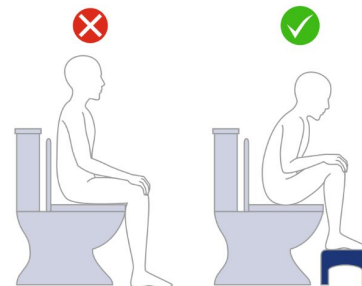
Rómar-greiningar skilmerki (Rome IV)

- <https://www.mdcalc.com/rome-iv-diagnostic-criteria-constipation>

Hægðir

Bristol hægðaskemað

Gerð 1		Aðskildir harðir klumpar – Mikil hægðatregða
Gerð 2		Pylsulaga en ósléttur – Hægðatregða
Gerð 3		Pylsulaga með sprungum á yfirborði – Eðlilegt
Gerð 4		Pylsulaga, mjúkur og sléttur – Eðlilegt
Gerð 5		Mjúkir mótaðir kleprar – Trefjaskortur
Gerð 6		Maukenndar hægðir – Niðurgangur
Gerð 7		Algjörlega fljótandi – Niðurgangur

Læknaneminn 2018; Hægðatregða - Lyfjatengd vandamál og meðferð

Hægðatregða

Lyf sem valda
hægðatregðu

Hægðalyf

Hægðatregða

Algengt vandamál (2-20%)

Orsakir

- Lífsstíll
- Lyf
- Sjúkdómar

Meðferð og markmið

- Almenn ráð (lyf, hreyfing, fæða, vökvi)
- Hægðalyf

<https://www.hjukrun.is/library/Timarit---Skrar/Timarit/Timarit-2016/5-tbl-2016/HaegdatregdaAldradra.pdf>
<https://www.heilsuvera.is/markhopar/sjukdomar-fravik-einkenni/haegdatregda-hja-fullordnum/>

Dæmi um lyf og lyfjaflokka sem geta valdið hægðatregðu

Lyfjaflokkur	Virkt innihaldsefni	Sérheiti lyfs
Sterk verkjalyf	<u>kódein</u>	Parkodín, Parkódin forte, Kodein
	<u>tramadol</u>	Tradolan, Tramol-L, Tramadol
	<u>morfín</u>	Contalgin, Morfin, Morphine
-Morfinskyld lyf	<u>oxycodon</u>	Oxycodon, OxyContin Depot, OxyNorm,
-Ópíóíðar		Oxicodon Depot, Targin, Oxycodon/Naloxon
	<u>Fentanyl</u>	Fentanyl, Durogesic, Leptanal, Abstral
	<u>metadon</u>	Metadon, Methadone
	<u>ketobemidon</u>	Ketogan
Flogaveikilyf (verkjalyf)	<u>carbamazepin</u>	Tegretol, Tegretol Retard
	<u>fentyoin</u>	Fenantoin, Phenydan
	<u>Pregabalin</u>	Pregabalin, Lyrica, Brieka

Dæmi um lyf og lyfjaflokka sem geta valdið hægðatregðu

Lyfjaflokkur	Virkt innihaldsefni	Sérheiti lyfs
Ofnæmislyf -Andhistamin	<u>loratadin</u> <u>cetirizine</u> <u>fexofenadin</u> <u>difenhydramin</u>	Clarityn, Loratadin, Lóritin Histasín, Cetirizine, Zensitin Telfast, Nefoxef Benylan, Pektólin
Tíð þvaglát og þvaglekalyf	<u>tolterodin</u> <u>solifenacin</u> <u>fesoterodin</u> <u>mirabegron</u>	Detrusitol, Tolterodin Solifenacin, Vesicare Toviaz, Fesoterodine Betmiga
Ógleðilyf	<u>ondansetron</u> <u>palonosetron</u>	Ondansetron, Zofran Aloxi

9

Dæmi um lyf og lyfjaflokka sem geta valdið hægðatregðu

Lyfjaflokkur	Virkt innihaldsefni	Sérheiti lyfs
Geðlyf	<u>amitryptilin</u>	Amitriptyline
Járn	ferrous sulphate	Duroferon, Ferrous sulfat
Sýrubindandi lyf	<u>álhýdroxíð/kalsíumkarbónat</u> <u>sukralfat</u>	Gaviscon, Galieve Antepsin
Hjartalyf	<u>verapamil</u> <u>diltiazem</u> <u>atenolol</u> <u>furosemid</u>	Isoptin Retard, Verapamil Cardil, Diltiazem Atenolol Furix, Lasix, Impugan

Hægðalyf Lyfjaflokkar

Osmótisk verkun
(og mýkjandi)

Mýkjandi

Eykur
þarmahreyfingar
(stimulant)

Rúmmálsaukandi
(bulk) og
mýkjandi

Önnur hægðalyf:

- Ópíóíð-blokkar með útlæga verkun

Osmotisk verkun (og mýkjandi)

Lyf og lyfjaform (virkt efni)	Skammtur og tíðni	Tími að verkun
Osmótisk verkun (og mýkjandi)		
Sorbitol mixtúra (sorbitól)	15-60 ml á sólarhring, skipt í 1-2 skammta	1-3 dagar
Medilax mixtúra (laktúlósa)	15-60 ml á sólarhring, skipt í 1-2 skammta	1-3 dagar
Magnesia medic** töflur (magnesiumoxíð)	2-3 töflur að kvöldi	6-8 klst
Movicol og Moxalole mixtúrudoft, stakskammtar (makrógól í blönduðum samsetningum)	1-3 skammtar á sólarhring, hámark 8 skammtar á sólarhring	1-3 dagar

Mýkjandi

Mýkjandi

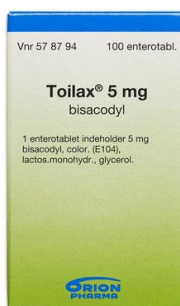
Klyx endaðarmslausn (sorbitól og dókúsatnatríum)	120 ml (1 túpa) eftir þörfum	Skjót verkun
Microlax endaðarmslausn (natríumsítrat og natríumlárlísúlfoacetat)	1 túpa eftir þörfum	Skjót verkun (15 mín)
Paraffin emulsion ^{*10} (paraffínolía)	30-90 ml á dag	8-12 klst

Eykur þarmahreyfingar

Eykur þarmahreyfingar

Senokot töflur (senna)	1-3 töflur fyrir svefn	6-12 klst
Laxoberal dropar (natríumpicosúlfat)	Upphafsskammtur er 10 dropar (5 mg) að kvöldi. Hámarksskammtur 20 dropar (10 mg) að kvöldi.	8-12 klst
Dulcolax endaðarmsstíll (bisakódýl)	1 stíll á dag eftir þörfum	15-30 mín
Toilax, töflur (bisakódýl)	1-2 töflur að kvöldi (skammtímanotkun)	8-12 klst
Toilax endaðarmsdreifa (bisakódýl)	1/2-1 túpa á dag	Skjót verkun

Rúmmálsaukandi og mýkjandi

Rúmmálsaukandi og mýkjandi

Husk duft og hylki (Náttúruleyf)
(psyllium fræskurn/gróft duft,
Ispaghula husk)

Duft 2-3 teskeiðar (3-5 g)
eða 6-10 hylki kvölds og
morgna (Drekka þarf 150 ml
af vökva á hver 5 g)

12-24 klst, nær
hámarki eftir
2-3 daga

– Trefjar og fjölsykrur

Önnur hægðalyf – Eingöngu ef morfínskyld lyf eru notuð

Önnur hægðalyf: Ópíóið-blokkar með útlæga verkun

Moventig töflur (naloxegol)	25 mg að morgni	1-2 dagar
Naloxon (naloxon í samsetningu með oxýkódon í Targin forðatöflum)	1 tafla á 12 klst fresti (mismunandi styrkleikar, hámark 80 mg af naloxon á sólarhring)	Fyrirbyggjandi
Relistor ¹¹ stungulyf (metýlnaltrexón)	12 mg stök gjöf undir húð	Skjót verkun

Niðurgangur

Lyf sem geta valdið niðurgangi

Lyf við niðurgangi

Niðurgangur

Þunnar og tíðar
hægðir í miklu
magni (> 200 g á
sólarhring)

Kviðverkir,
lystarleysi, ógleði og
uppköst, hiti

Bráð einkenni

Langvinn einkenni
(> 2-3 vikur)

Greina orsök

Meðferðarmarkmið

- Almenn ráð (vökvi, salt, hreinlæti, fæða)
- Stemmandi lyf

Niðurgangur og Mergæxli

Algengt einkenni vegna lyfjameðferðar

- Einstaklingsbundið

Skert lífsgæði

Afleiðingar niðurgangs

- Líkamlegar
  - Saltbrenqlanir
  - Upptaka og nýting lyfja um meltingarveg skert
  - Næringarskortur
- Sálrænar
  - Félagsleg einangrun
  - Lágt sjálfsmat, kvíði, vonleysi

<https://www.ons.org/cjon/20/4/diarrhea-multiple-myeloma-review-literature>

Niðurgangur í lyfjameðferð

Rannsóknir vantar almennt, sértaklega mtt stigunar

Bortezomib

- Einstaklingsbundið
- Skammvinn /stuttar lotur
- Hægðatregða einnig þekkt aukaverkun

Lenalidomide

- Einstaklingsbundið
- Síðbúinn, geturð orðið langvinnur
- 17-24 mánuðum eftir að meðferð hefst
- Hægðatregða einnig þekkt aukaverkun

Fyrirbyggjandi þættir

- Láta vita og vakta, skráning
- Spyrja um lit og lögun hægða, fjölda hægðalosana m.v. "venjulega"
- Breyting / aðlögun Næringar og Lífstíls

Dæmi um lyf sem geta valdið niðurgangi

Líffærakerfi	Lyfjaflokkur	Dæmi um lyf
Hjarta- og æðakerfi	Takttruflanir	Digoxin
	Háprýstingur	ACE hemlar (t.d. Enalapril) Angiotensin II hemlar (t.d. Losartan) Beta-blokkar (t.d. Atenolol)
	Kólesterol lækkandi lyf	Statin (t.d. Atorvastatin, Simvastatin)
	Þvagræsilyf	Furosemide (t.d. Furix)
Taugakerfi	Kvíði	Alprazolam
	Parkinson	Levodopa (t.d. Madopar)
Innkirtlar	Sykursýki	Metformin
	Skjaldkirtill	Levothyroxin (Levaxin, Euthyrox)

Dæmi um lyf sem geta valdið niðurgangi

Líffærakerfi	Lyfjaflokkur	Dæmi um lyf
Meltingarfæri	H2-viðtakablokkar	Ranitidin (Asýran, Zantac),
	Prótónpumpuhemlar	Famotidine, Cimetidine Omeprazole, Esomeprazole, Rabeprazole, Lanzoprazole
Vöðvar- og beinagrind	Bólgueyðandi lyf (NSAIDs)	Ibuprofen, Naproxen, Diclofenac
	Þvagsýrugigt	Colchicine (Colrefuz)
Önnur	Sýklalyf*	Amoxicillin Cephalosporin (Keflex) Tetracycline (doxycyclin)
	*Niðurgangur tengdur flestum sýklalyfjum	Ýmis
	Vítamín / fæðubót	Magnesium (Emgesan, ýmis) C-vítamín
	Hægðalyf	ofskömmtnun

Lyf við niðurgangi

- Lyf sem draga úr hreyfingum í meltingarvegi
  - Loperamide töflur og lausn (Imodium, Immex)
  - Diphenoxalate/atropin (Reasec - óskráð lyf)
  - Morfín og skyld lyf
- Atrópín (í æð/undir húð)
  - Krampalosandi áhrif m.a. í meltingarvegi
  - Fyrirbyggjandi í völdum krabbameinslyfjameðferðum
  - Í neyð

Niðurgangur

- Náttúruvara
  - Psyllium fræ duft og hylki
- Lactobacillus acidophilus
  - Lifandi gerlar

Þverfræðilegt samstarf til árangurs

Lyfjalisti yfirfarinn reglulega

Meta samlegðaráhrif áhættuþátta

Þverfræðileg teymisvinna heilbrigðisstétta

Sjúkrahús, heilsugæsla, læknastofur, heimahjúkrun, hjúkrunarheimili, apótek, lyfjaskömmun og heimili

---

Gátlistar

Ráðleggingar

Meðferðarmarkmið